CZU 327(100-87)
DOI 10.5281/zenodo.3921876

ISTORIOGRAFIA CERCETĂRII IMPACTULUI CRIZEI RUSO-UCRAINENE ASUPRA SECURITĂȚII REGIONALE

Sergiu PLOP
Rector (Comandant), colonel
Academia Militară „Alexandru cel Bun", Republica Moldova
e-mail: *sergiu.plop@army.md*
https://orcid.org/0000-0002-8504-6192

Svetlana CEBOTARI
doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar
Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Departamentul Relații Internaționale; Academia Militară „Alexandru cel Bun", Republica Moldova
e-mail: *svetlanacebotari@mail.ru*
https://orcid.org/0000-0001-9073-104X

Criza ruso-ucraineană a devenit subiect de discuție nu doar în mediul politic, dar a devenit aria de interes pentru reprezentanții comunității academice internaționale, dar și acelei din Republica Moldova. Astfel, criza ruso ucraineană începută în 2014 soldată cu ocuparea peninsulei Crimeea și a orașului Sevastopol, cât și a operațiunilor militare din Donbas și Lugansc care până în prezent continuă devine aria de cercetare pentru cercetătorii occidentali, cei din Federația Rusă, inclusiv din Republica Moldova.

Prezentul articol este axat asupra reliefării principalelor teze expuse de către reprezentanții comunității academice din Occident, din Federația Rusă, Ucraina, Polonia, inclusiv Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: *Ucraina, Federația Rusă, criză, confruntare, cercetare, interes științific.*

HISTORIOGRAPHY OF THE RESEARCH ON THE IMPACT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN CRISIS ON REGIONAL SECURITY

The Russian-Ukrainian crisis has become a topic of discussion not only in the political environment, but has also become the area of interest for the representatives of the international academic community, but also for the representatives of the Republic of Moldova. Thus, the Ukrainian-Russian crisis started in 2014 led to the occupation of the Crimean peninsula and the city of Sevastopol, as well as the military operations in Donbas and Lugansc, which until now continues to become the research area for Western researchers, those from the Russian Federation, including the Republic of Moldova.

This article focuses on highlighting the main theses presented by the representatives of the academic community from the West, from the Russian Federation, Ukraine, Poland, including the Republic of Moldova.

Keywords: *Ukraine, Russian Federation, crisis, confrontation, research, scientific interest.*

HISTORIOGRAPHIE DE LA RECHERCHE DE L'IMPACT DE LA CRISE RUSSO-UKRAINIENNE SUR LA SÉCURITÉ RÉGIONALE

La crise russo-ukrainienne est devenue un sujet de discussion non seulement dans l'environnement politique, mais elle est également devenue un domaine d'intérêt pour les représentants de la communauté universitaire internationale, mais aussi pour les représentants de la République de Moldova. Ainsi, la crise russo-ucrainienne commencée en 2014 a conduit à l'occupation de la péninsule de Crimée et de la ville de Sevas-topol, ainsi qu'aux opérations militaires dans le Donbass et Lugansc, qui continuent jusqu'à présent à devenir le domaine de recherche des chercheurs occidentaux, ceux de la Fédération de Russie, y compris la République de Moldova.

Cet article met l'accent sur les principales thèses présentées par les représentants de la communauté universitaire de l'Ouest, de la Fédération de russie, l'Ukraine, la Pologne, y compris la République de Moldova.

***Mots-clés**: Ukraine, Fédération de Russie, crise, confrontation, recherche, intérêt scientifique.*

ИСТОРИОГРАФИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ВЛИЯНИЯ РОССИЙСКО-УКРАИНСКОГО КРИЗИСА НА РЕГИОНАЛЬНУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ

Российско-украинский кризис стал предметом широкого обсуждения не только в политической среде, но представляет и особый интерес для международного академического научного сообщества, в том числе для ученых из Республики Молдова. Таким образом, российско-украинский кризис, начавшийся в 2014 году и приведший к оккупации Крымского полуострова и города Севастополя, а также к военным операциям на Донбассе и в Луганске, продолжает оставаться исследовательской зоной как для западных ученых, так и для исследователей из Российской Федерации и Молдовы.

Данная статья посвящена освещению основных тезисов, выдвинутых представителями западного академического научного сообщества, а также учеными из Российской Федерации, Украины, Польши и Республики Молдова.

***Ключевые слова:** Украина, Российская Федерация, кризис, противостояние, исследования, научный интерес.*

Criza ruso-ucraineană începută la 24 februarie 2014, ca urmare a Revoluției ucrainene filo-europene soldată cu lovitura de stat a devenit atât subiect prezent în discuțiile politicienilor marilor centre de putere, cât și subiect de cercetare pentru reprezentanții comunității academice internaționale, inclusiv și a comunității academice autohtone.

Astfel, desfășurarea evenimentelor din primele zile ale declanșării crizei ruso-ucrainene devine subiect de cercetare pentru N.Platoșkin. Autorul supune cercetării evenimentele din Ucraina desfășurate în luna februarie, condiționate de manifestarea forțelor ucrainene, așa numiții „*banderovți*" sau "*pravîi sektor*", care intenționau să instaureze ordinea în Ucraina. De asemenea, în contextul analizei cauzelor crizei ruso-ucrainene, autorul supune cercetării istoria creării formațiuni "*pravîi sector*" [68]. Primele evenimente din luna februarie ale anului 2014 din Ucraina, soldate cu declanșarea "Maidanului" de la Kiev devin aria de interes pentru M.Sanioli. Sanioli consideră că mișcările din Kiev reprezintă o manifestare puternică a valorilor europene ale populației ucrainene, cât și tendința acesteea de a se integra în spațiul european [69]. În același context vin să completeze aria cercetării declanșării crizei ruso-ucrainene tezele înaintate de către O.Kuznețov. Astfel, autorul consideră că evenimentele din Ucraina din perioada 2013-2014 au demonstrat lumii un nou început de război rece. Răsturnarea de guvern de la Kiev a fost condiționată de regimul lui V.Ianucovici care nu a admis apropierea Ucrainei de UE, lucru care și a condiționat nemulțumirea populației. De asemenea,

autorul analizează comportamentul SUA și UE, în special contramăsurile acestor doi actorii cu referire la acțiunile Federației Ruse în Ucraina [56].

Aceeași poziție este susținută de către cercetătorul E.Arleapova. În opinia E.Arleapova Parteneriatul Estic a devenit un subiect prezent, care a atras atenția întregii comunități internaționale prin nesemnarea de către Ucraina a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană din data de 28-29 noiembrie 2013 de la Vilnus. Anume nesemnarea Acordului de Asociere a și condiționat declanșarea crizei ruso-ucrainene. Intenția Ucrainei, a Republicii Moldova, Armeniei, Azerbaijanului și Georgiei de a semna Acordul de Asociere cu UE a condiționat nemulțumirea Federației Ruse [43].

Contrar opiniei lui Arleapova vin tezele înaintate de către Iu.Agafonov cu referire la Parteneriatul Estic. Politica Europeană de Vecinătate, consideră Iu. Agafonov, lansată în 2004 de către UE are tendința de a transforma regimurile politice din statele vecine ale UE în democrații liberale cu economii de piață. Tendințele eurointegraționiste ale Republicii Moldova și cele euroatlantice ale Ucrainei și Georgiei, conform opiniei autorului, au avut un impact negativ asupra statelor. Influența se manifestă atât asupra regimurilor politice, cât și asupra divizării societății civile, care au dus la revoluții în Georgia și Ucraina [41].

Reacția SUA și a UE cu referire la acțiunile Federației Ruse în Ucraina soldate cu ocuparea peninsulei Crimeea, inclusiv susținerea acordată Ucrainei de către acești doi actori importanți prin impunerea sancțiunilor econmice (a embargourilor economice Federației Ruse) este supusă cercetării de către I.Pellițari [66]. Maidanul este cel mai complicat nod geopolitic din spațiul postsovetic. S.Kosenko consideră că toate acțiunile din Ucraina s-au desfășurat cu implicarea și susținerea SUA. De asemenea, în contextul evenimentelor care vizează ocuparea de către Federația Rusă a peninsulei Crimeea, autorul subliniază faptul că peninsula nu a fost în componența Ucrainei, dar a fost cadonată Ucrainei de către Moscova în 1954 [55].

Evoluția relațiilor dintre SUA și Federația Rusă, relații care au avut o dinamică ascendentă pe parcursul a două decenii de la colapsul URSS, dar care s-au înrăutățit odată cu ocuparea peninsulei Cimeea de către Federația Rusă este aria de interes pentru N.Bubnova. Autorul consideră că înrăutățirea relațiilor ruso-americane începe înainte de declanșarea crizei ruso-ucrainene, criza agravând și mai mult situația dintre cele două centre de putere [45]. Consecințele negative ale ocupării peninsulei Crimeea de către Federația Rusă sunt reliefate de către T.Andreeva. Autorul își axează cercetările asupra analizei relațiilor Federației Ruse cu Marea Britanie. Relațiile ruso-britanice, conform poziției autorului, au început să se dezvolte cu succes în perioada anilor 2010-2014, Marea Britanie fiind interesată în dezvoltarea relațiilor comercial-economice cu Federația Rusă**.** Relațiile dintre cele două state se înrăutățesc nu doar din cauza divergențelor de poziții cu referire la evenimente ca: primăvara arabă, detronarea liderului Muammar Caddafi sau războiul din Siria, dar și din cauza poziției Marii Britanii în criza ruso-ucraineană. Marea Britanie, ca și multe alte state europene a susținut politica liderului american B.Obama, cea de impunere Federației Ruse a contramăsurilor economice [42]. Răcirea relațiilor ruso-americane, condiționată de evenimentele din Ucraina, soldate cu ocuparea peninsulei Crimeea de către Federația Rusă sunt analizate și de către V.Batiuk. De asemenea, autorul supune cercetării contramăsurile luate de SUA împotriva acțiunilor Federației Ruse în zona estică a Ucrainei. Autorul, analizând relațiile ruso-americane prin prisma crizei ruso-ucrainene, consideră că actualmente asistăm la declanșarea unui nou război rece între SUA și Federația Rusă [44]

De asemenea, criza ruso-ucraineană este subiect de cercetare pentru N.Lapina. Autorul supune cercetării consecințele crizei ruso-ucrainene prin prisma poziției statelor europene față de acest eveniment geopolitic.

De asemenea, autorul analizează și poziția marilor lideri economici ca SUA, UE, Australia, Canada, Noua Zelandă față de acțiunile Federației Ruse în Estul Ucrainei. Autorul scoate în relievanță politica statelor de a susține poziția SUA, cea de impunere a contramăsurilor economice Federației Ruse ca rezultat al ocupării peninsulei Crimeea[57]. Relațiile ruso-americane din perioada post-restartare (2013) devin aria de cercetare pentru E.Soloviev. Autorul supune cercetării relațiile ruso-americane, în special analizează cauzele care au dus la răcirea acestora. Răcirea relațiilor ruso-americane, în opinia lui E.Soloviev a fost condiționată de diversitatea pozițiilor SUA și a Federației Ruse cu referire la unele evenimente de pe arena internațională, cum ar fi cele din Libia, Siria, inclusiv cele ce vizează ocuparea peninsulei Crimeea de către Rusia. Răcirea relațiilor ruso-occidentale, consideră autorul, este condiționată și de extinderea NATO spre Est, cât și de reorientarea vectorilor politicii externe a Ucrainei. Interesul Ucrainei față de aderarea la NATO și UE este considerată de către Rusia o amenințare la adresa propriei securități. Astfel, criza ruso-ucraineană, conform poziției autorului, condiționează răcirea relațiilor Federația Rusă-Occident [70]. Aceași poziție în analiza relațiilor ruso-americane este susținută de către A.Orlov. În opinia autorului, actualmente suntem prezenți la transformările geopolitice capabile să modifice tabloului lumii. Asistăm la răcirea relațiilor dintre Federația Rusă și Occident, începute odată cu colapsul URSS. Suntem prezenți la constituirea unor relații interstatale axate pe pragmatism, iar răcirea relațiilor dintre Federația Rusă și Occident este condiționată de extinderea NATO spre Est, cât și de orientarea vectorilor de politică externă versus UE și NATO a unor state, ex-republici unionale, ca de exemplu Georgia și Ucraina, iar acest lucru este nedorit de Rusia [63]. De asemenea, conform poziției lui A.Orlov pe parcursul a două decenii de la colapsul URSS, gânditorii strategici din Occident înaintează proecte de realizare a propriilor interese, proiecte care modifică harta lumii prin extinderea NATO și UE spre Est. În acest context, autorul supune analizei susținerea acordată de către SUA și UE Ucrainei, ca rezultat al evenimentelor din februarie 2014, cât și răcirea relațiilor ruso-americane și ruso-europene [64].

Poziția occidentală cu referire la evenimentele din estul Ucrainei, inclusiv din peninsula Crimeea sunt în atenția lui P.Șarven. Autorul consideră că nu a existat vre-o intervenție ilegală în peninsula Crimeea din partea Federației Ruse. Deoarece, în conformitate cu Acordul din 31 mai 1997 și Acordul de la Harikov din 21 aprilie 2010, flota maritimă rusească închiriază teritoriul peninsulei Crimeea până în 2042 în schimbul unor tarife mai joase la gaze. De asemenea, analizează prevederile constituționale ale Ucrainei care oferă dreptul unor teritorii de a obține autonomia. Reeșind din aceste analize, în estul Ucrainei în special în peninsula Crimeea, autorul apără acțiunile Federației Ruse. De asemenea, autorul face referință și la prevederile Rezoluției 1497 din 2003 ale ONU privind schimbarea neconstituțională a regimului politic, conform cărora pentru a justifica poziția Federației Ruse, Șarven aduce drept exemplu cazul Cosovo [75].

Relațiile ruso-ucrainene devin subiect de cercetare și pentru D.Danilov. Odată cu aderarea statelor din Europa Centrală (Ungaria, Polonia, Cehia) la NATO în 2004, Ucraina, stat departe de stabilitate, a deveni zonă bufer între Occident și Federația Rusă. În condițiile creării marii Europe, problemă importantă în relațiile ruso-occidentale a devenit extinderea aliaților occidentali în est, prin atragerea statelor postsovetice. Acțiunile active ale Occidentului prin extinderea UE și NATO în spațiul estic este pentru Federația Rusă o amenințare directă la adresa propriei securități. Intenția Ucrainei de a adera la NATO este considerată de către Federația Rusă drept o pierdere și o amenințare directă la adresa propriei securități, relațiile Ucrainei cu NATO deranjează Moscova [48].

Legalitatea acțiunilor Federației Ruse în peninsula Crimeea este supusă cercetării de către A.Moiseev. Astfel, la data de 18 martie 2014 este semnat Acordul dintre Federația Rusă și Crimeea privind crearea în componența Federației Ruse a unui nou subiect. Conform Acordului, la data 21 martie 2014, Crimeea a fost acceptată în componența Rusiei și se formează noi subiecți federali - Republica Crimeea și orașul de importanță federală – Sevastopol. Odată cu incorporarea peninsulei în componența Federației Ruse, pe teritoriul Crimeei încep să funcționeze legile Federației Ruse. De asemenea, autorul analizează legalitatea trecerii sub jurisdicția Federației Ruse a peninsulei Crimeea, cât și reacția Kievului la evenimentele din peninsulă [60].

Aspectele juridice ale relațiilor ruso-ucrainene sunt supuse cercetării de către V.Orlov. Autorul analizează Memorandumul trilateral din 14 ianuarie 1994, semnat între Federația Rusă, Ucraina și SUA privind garantarea securității Ucrainei și aderarea Ucrainei la Tratatul privind neproliferarea armei nucleare de la Budapesta din 5 decembrie 1995. În condițiile evenimentelor din Crimeea, autorul analizează nerespectatarea de către Rusia a prevederilor Memorandumului de la Budapesta, considerând că aceasta încalcă legislația internațională[66].

Nu mai puțin interes prezintă cercetările efectuate de către S.Karaganov cu referire la criza ruso-ucraineană. Răcirearelațiilor Federației Ruse cu Occidentul este condiționată de acțiunile Rusiei în Donbas, Lugansk, cât și de ocuparea peninsulei Crimeea de către Federația Rusă. De asemenea, S.Karaganov consideră că răcirea relațiilor ruso-occidentale poate să aibă pe viitor consecințe grave. Conform opiniei autorului, pe viitor pot să izbucnească nu doar conflicte militare, dar apare posibilitatea inițierii unor confruntări politice sau ruperea relațiilor economice, lucru care poate avea consecințe negative atât asupra economiei Rusiei, cât și asupra situației economice europene. Răcirea relațiilor Rusiei cu Occidentul este condiționată și de euforia extinderii NATO și UE în Est, înrăutățirea situației geopolitice în zona de periferie a UE, cât și în lume fac ca UE să devină pentru Federația Rusă un partener mai puțin accesibil. Susținerea UE a politicii SUA în criza ruso-ucraineană la fel răcesc relațiile dintre Federația Rusă și Occident [52].

În contextul analizei relațiilor Federației Ruse cu UE, prin prisma relațiilor Rusiei cu Ucraina prezintă interes cercetările elaborate de către P.Zavalinîi. Astfel, pentru P.Zavalinîi aspectul cooperării energetice dintre Federația Rusă și Uniunea Europeană este un subiect primordial. Autorul atrage atenția asupra problemei privind tranzitarea teritoriului ucrainean de către oleoductele rusești. Dacă în trecut Federația Rusă livra UE 90% din carburanții tranzitând teritoriul Ucrainei, deja în anii 2010 acesta se reduce la 55%. Uniunea Europeană nu dispune de suficiente rezerve de carburanți, lucru care o face să devină dependentă de resursele energetice din exterior, inclusiv de cele rusești. Evenimentele din Ucraina, conform opiniei autorului, pun în pericol dezvoltarea în continuare a relațiilor din sfera energetică dintre Federația Rusă și UE. Ținând cont de situația creată, Federația Rusă va recurge la crearea de proiecte cum ar fi ”Severnîi Potok”, proect care ar permite Rusiei ocolirea teritoriului ucrainean, cât și expunerea pe piețele europene a 25 miliarde de metri cubi de gaz natural anual [50]. S.Djukici consideră că Ucraina a fost un platou al Ocidentului în restrângerea și neadmiterea extinderii influenței Rusiei în spațiul ex-sovietic [49].

În contextul analizei crizei ruso-ucrainene, merită atenție și cercetările lui I.Șerbak. Astfel, autorul analizează evenimentele din Ucraina, inclusiv rolul misiunii OSCE în soluționarea crizei ruso-ucrainene. În situația creată, consideră Șerbak, organizația are mai mult un rol consultativ [76]. Poziția și atitudinea unor instituții internaționale, ca de exemplu Comitetul Internațional al Crucii Roșii cu referire la criza ruso-ucraineană este supusă cercetării de către A.Moiseev. La data de 25 iunie 2014, Comitetul Internațional al

Crucii Roșii a recunoscut combatanții din zona sud-estică a Ucrainei drept ”parte a conflictului armat”. Recunoașterea conflictului ucrainean, consideră A.Moiseev, permite identificarea din punct de vedere juridic a părților implicate în conflict. Pornind de la prevederile Convenției de la Geneva și a protocolului Adițional din 1949, cu referire la conflictele militare care nu au un caracter internațional, cât și infracțiunile săvârșite împotriva umanității, Forțele Militare Ucrainene și persoanele care fac parte din Garda Națională a Ucrainei ”Pravîi sector” care luptă împotriva teroriștilor și bandiților din sud-estul Ucrainei”, autorul le consideră drept părți ale conflictului din zona estică a Ucrainei. De asemenea, autorul scoate în relievanță încălcările comise de ”siloviki” (reprezentanții structurilor de forță). Autorul analizează situația de conflict creată în zona estică a Ucrainei din punct de vedere a dreptului internațional, inclusiv, înaintează propuneri privind pedepsirea persoanelor vinovate de crearea situației conflictogene. De asemenea, autorul analizează legislația națională a Ucrainei și a Federației Ruse privind pedepsirea vinovaților de declanșarea situației conflictogene, făcând referire la practica internațională [61]. A.Manoilo consideră că de la colapsul URSS, cea mai discutată problemă rămâne a fi criza ruso-ucraineană. Autorul supune analizei strategiile și căile de stopare a confruntărilor din zona estică a Ucrainei de către noua conducere de la Kiev. În opinia lui A.Manoilo, ex-președintele Ucrainei P.Poroșenko a fost interesat mai mult de propria afacere, decât de realizarea intereselor Ucrainei pe arena internațională. În Ucraina, conform tezelor înaintate de către A.Manoilo sunt prezente trei centre de luare a deciziilor: SUA prin reprezentantul diplomatic, P.Poroșenko, care mizează pe susținerea coaliției oligarhice, finanțată de UE, și respectiv, grupul oligaric, care a și inițiat maidanul. Autorul consideră că evenimentele din Ucraina denotă încălcarea directă a sistemului de pace de la Ialta-Potsdam. Crearea unei noi ordini mondiale are loc în condițiile de haos și instabilitate globală cât și în condițiile haotizării relațiilor internaționale, în care rezistența regimurilor politice din state depinde de capacitatea de a se opune ”revoluțiilor de culoare” și administrării tehnologice a haosului. Astfel, în opinia autorului, pe arena internațională se creează o situație paradoxală: pe de o parte are loc constituireea unei ordini, iar pe de altă parte statele lider se pronunță pentru păstrarea anarhiei în relațiile internaționale. Federația Rusă, în condițiile răcirii relațiilor cu Occidentul, își orientează vectorii politicii externe spre cooperarea cu state precum India, China, Brazilia [59].

Ideia haotizării relațiilor internaționale este susținută și de către O.Karpovici. Actualmente, consideră O.Karpovici lumea contemporană trece prin schimbări globale, caracterizate prin haotizarea relațiilor internaționale, care contribuie la formarea unui nou sistem - cel multipolar. De asemenea, în cercetările sale, Karpovici supune analizei poziția Federației Ruse față de Ucraina [53].

Consecințele ocupării peninsulei Crimeea sunt analizate de către A.Oganisean care consideră că prin ocuparea peninsulei Federația Rusă nu a câștigat, dar dimpotrivă a pierdut din imaginea sa pe arena internațională [62]. De asemenea, consecințele crizei ruso-ucrainene sunt aria cercetării lui V.Petrovskii**.** Ca rezultat al crizei ruso-ucrainene, întreg sistemul relațiilor internaționale cât și noua ordine mondială trec printr-un proces de reconfigurare. Relațiile Federației Ruse cu statele Asiei de Est la fel sunt supuse unor reconfigurări. Ca rezultat al răcirii relațiilor cu SUA și UE, Federația Rusă, în contextul crizei ruso-ucrainene își orientează relațiile spre spațiul estic, fortificându-și relațiile cu Japonia, Coreia de Nord, cu statele India, China, Brazilia (statele membre ale BRICS-ului), ASEAN, Africa de Sud. Semnând un șir de acorduri cu aceste state în domeniul energetic, economic, actuala Rusie își fortifică prezența în spațiul asiatic [67].

În contextul analizei crizei ruso-ucrainene merită atenție cercetările elaborate de către S.Filatov. Ca

și cercetătorii anterior menționați, S.Filatov supune cercetării situația încordată din Ucraina, soldată cu ocuparea de către Federația Rusă a peninsulei Crimeea. De asemenea, cercetătorul analizează situația din peninsulă, în special comportamentul populației, poziția unor cetățeni ucraineni cu referire la referendumul organizat [73].

Aspectele istorice ale relațiilor ruso-ucrainene, în special cele ce vizează problema peninsulei Crimeea devin arie de interes pentru mai mulți cercetători. Astfel, Iu.Bulatov supune analizei relațiile ruso-ucrainene începând cu 8 ianuarie 1654, când are loc semnarea acordului Radei Pereiaslave Ucrainene din partea stângă cu Statul Moscovit privind unificarea teritoriilor. De asemenea, autorul analizează și momentul cedării de către Moscova a peninsulei Crimeea Ucrainei în anul 1954 de către N.Hrusciov cu ocazia celor 300 de ani de la unirea Ucrainei cu Rusia. Fiind în componența Imperiului Țarist, apoi în componența URSS, Ucraina, odată cu colapsul URSS obține independența, devenind astfel subiect de drept internațional [46].

În acest context, merită atenție și cercetările efectuate de către A.Frolov. De asemenea, autorul supune cercetării istoria peninsulei Crimeea, inclusiv acordă atenție și epizodului cu referire la cedarea peninsulei Crimeea în 1954 de către liderul URSS N.Hrusciov Ucrainei, cu ocazia împlinirii celor 300 de ani de la semnarea Acordului din 1654. De asemenea, autorul reflectă situația în peninsula Crimeea în anii imediat după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Autorul face o analiză a datelor cu referire la componența etnică a populației prezente la acel moment în peninsulă. În anul 1944, ca rezultat al izgonirii armatei fasciste, cât și a deportărilor masive a tatarilor din Crimeea, în peninsulă locuiau 379 mii de locuitori, dintre care rușii constituiau 79%, iar ucrainenii - 21%. Deja în anul 1959, din numărul total de locuitori – 1,2 mln, etnicii ruși constituiau 71%, iar cei ucraineni - 22%. Astfel, conform poziției autorului, situația nu s-a schimbat esențial. De asemenea, autorul scoate în relievanță câteva motive ale Moscovei de a dona peninsula Crimeea Ucrainei. Unul din aceste motive a fost așa numita ”istoria creditară”, care viza RSFSR și organizația evreiască proamericană ”Joint”. Ideea privind strămutarea evreilor în peninsula Crimeea a fost discutată la finile Războiului Civil și a fost susținută de majoritatea fondurilor financiare străine. Ideia de creare a unei filiale a băncii ”Agro-Joint”, cât și formarea în partea de nord a peninsulei a așa numitei ”*Republica autonomă evreiască din Crimeea*”, sau ”*California din Crimeea*” era susținută de unii lideri politici ca L.Troțkii, L.Kamenev, G.Zinoviev, N.Buharin, A.Rîkov. În timpul conferinței de la Teheran, F. Roosevelt a amintit liderului de la Kremlin, I.Stalin, despre obligațiunile asumate. Deportarile tătarilor din Crimeea erau considerate de unii istorici drept crearea unui spațiu destinat evreilor. Pentru a evita formarea autonomiei evreiești, N.Hrusciov a cedat peninsula Crimeea Ucrainei.

O altă versiune, conform tezelor înaintate de către cercetători, cu referire la populația din peninsula Crimeea, în anul 1945 în peninsulă locuiau aproximativ 15 mil. tătari; 12,5 mil. greci; 5 mil. bulgari. Tătarii din Crimeea au fost deportați în Uzbechistan, iar grecii și bulgarii în Kazahstan și alte regiuni ale URSS. Deportările populației băștinașe din peninsulă au avut consecințe negative asupra economiei: au dus la diminuarea de 5 ori a productivității muncii în sectorul agrar. S-a diminuat de 5 ori recoltarea tutunului, de 2 ori a scăzut oieritul. Conform opiniei autorului aceasta este doar o versiune secundară. Autorul este de părerea că peninsula a fost cedată cu ocazia celor 300 de ani de la semnarea tratatului dintre Ucraina și Rusia din 1654 [74].

Aspectul istoric al relațiilor ruso-ucrainene este cercetat și de către A. Mașenko. În luna mai 2013 s-au implinit 60 de ani de la cedarea peninsulei Crimeea Ucrainei. Autorul consideră cedarea în 1954 a Crimeei Ucrainei, inclusiv și a portului Sevastopol - diamant

al demnității forțelor maritime ruse, drept o tragedie. De asemenea, Mașenko supune analizei contextul istoric al cedării de către N.Hrusciov peninsulei Crimeea Ucrainei [62]. În acest context, merită atenție cercetările cu caracter istoric al relațiilor ruso-ucrainene elaborate de către S.V.Gromenko care supune analizei subiectul cu referire la ocuparea peninsulei Crimeea de către Federația Rusă. De asemenea, autorul analizează problema tătarilor din Crimeea, cadonarea de către N.Hrusciov a peninsulei Crimeea Ucrainei [47].

Evoluția relațiilor ruso-ucrainene prin prisma vectorilor politicii externe, dar și prin prisma poziției liderilor politici de la Kiev este domeniul de cercetare pentru E.Iliin [51]. Devenind în 1991 stat independent, Ucraina se confruntă cu un șir de probleme atât de ordin intern cât și extern ca de exemplu: formarea propriei economii cât și găsirea locului propriu în sistemul relațiilor internaționale. Autorul analizează formarea din punct de vedere istoric a Ucrainei, din perioada sec.XII, face o scurtă trecere în revistă a evoluției și formării statului Ucraina. De asemenea, autorul analizează vectorii politicii externe a Ucrainei din perspectiva perindării liderilor politici la conducerea statului, cât și balansarea Ucrainei între Occident și Rusia, din perspectiva poziției liderilor politici. Astfel, președintele L.Kravciuk se pronunța pentru relațiile Ucrainei cu Occidentul, intenționa să readucă Ucraina în Europa civilizată.

Cel de-al doilea președinte al Ucrainei L.Kucima avea o poziție mai pragmatică și se pronunța pentru orientarea politicii externe a statului spre vest, inclusiv în 2002 începe cooperarea cu NATO.Venirea la conducerea statului a președintelui V.Iușcenko în 2004 fortifică orientarea filooccidentală a Ucrainei. De asemenea, are loc o dinamizare a cooperării Ucrainei cu UE și NATO, iar RFG devine un bun susținător al cursului euroatlantic al Ucrainei. Caracteristic perioadei când la conducerea Ucrainei s-a aflat V.Iușcenko este faptul că în relațiile Ucrainei cu Federația Rusă se simte o răcire: de la cooperare și parteneriat spre o confruntare deschisă.

În perioada de guvernare a președintelui V.Ianucovici, Ucraina are o orientare a politicii externe dublă. Pe de o parte are loc înbunătățirea relațiilor cu Federația Rusă, se prelungește tratatul privind staționarea flotei maritime a Federației Ruse în peninsula Crimeea până în 2042, Ucraina primind în schimb de la Federația Rusă gaz cu 30% reducere, sunt semnate acorduri de cooperare în sfera turismului, financiară, științifică, culturală. Apogeul l-a constittuit nesemnarea Acordului de Asosiere în 2013 la Vilnus. Astfel, în opinia lui Iliin, Ucraina nu a avut o guvernare forte pe parcursul anilor care să țină sub control întreg teritoriul, și care să-i ofere o stabilitate economică. Ucraina rămâne a fi nu subiectul, dar obiectul politicii - arenă a confruntărilor de interese dintre actorii-centre de putere. Ucraina pe parcursul anilor a fost un stat multinațional, multireligios și multicultural, elitele politice au fost în permanentă căutare a aliaților [51].

Studiind cauzele și consecințele crizei ruso-ucrainene, V.Surguladze consideră că occidentul a recurs la utilizarea soft power în evenimentele din Ucraina din 2014. Autorul își argumentează poziția axînduse pe unele teze înaintate de către geostrategii occidentali. Astfel, autorul aduce drept exemplu pronosticurile înaintate de către S.Handington în 1996 conform cărora în viitor se așteaptă dezolvarea Ucrainei. Conform teoriilor înaintate de către Z.Brzezinski, restabilirea forței Rusiei depinde de relațiile acesteea cu Ucraina, iar pentru a nu admite fortificarea Rusiei, trebue cu orice preț de a nu admite fortificarea relațiilor ruso-ucrainene [71]. Pentru Occident Ucraina este o zonă tampon, un avanpost în relațiile cu Federația Rusă. Pentru a nu admite fortificarea prezenței Federației Ruse în regiune, conform cercetătorilor occidentali, este necesar de ținut cont de totalitatea factorilor, nu doar cei economici, politici sau sociali, dar și cei culturali, civilizaționali [71]. Politica președintelui

P.Poroșenko vis-a-vis de relațiile cu Federația Rusă și SUA, inclusiv NATO.

I.Klassen analizează relațiile germano-ucrainene. Odată cu căderea zidului berlinez și colapsul URSS, în politica externă a Germaniei se observă o redimensionare. Germania se orientează spre o cooperare cu statele foste membre ale Tratatului de la Varșovia, inclusiv cu statele ex-sovietice. În perioada când la conducerea Ucrainei se afla președintele V.Iuscenko, în 2005, Ucraina și-a exprimat dorința de a adera la UE. Nesemnarea Acordului de Asociere de către Ucraina în 2013 a atras atenția statelor europene, inclusiv și a Germaniei. Germania este actualmente deschisă și interesată de cooperarea cu statele din spațiul estic, inclusiv cu Ucraina. Ucraina fiind statul, teritoriul căruia este traversat de oleoductele rusești [54].

Criza ruso-ucraineană devine aria de interes pentru cercetătorii din Polonia. Astfel, A.Chowaniec consideră că pentru Ucraina, ca rezultat al evenimentelor din 2014, soldate cu ocuparea peninsulei Crimeea și a orașului Sevastopol, cât și evenimentele din estul țării, în scopul asigurării securității apare necesitatea unei mai mari securizări teritoriale a țării [17, p.299-306].

Situaţia actuală din regiunea Mării Negre este extrem de complexă din cauza crizei profunde din Ucraina, incendiilor continue din Donbass, rolului Rusiei în „conflictele înghețate”, intensificării militarizării Crimeei şi a întregii regiuni. Rusia a folosit adesea forţe armate în afara graniţelor sale ca instrument al presiunii în politica externă. Crearea unor zone teritoriale tampon în regiunea Mării Negre devine un element al comportamentului Kremlinului. Cursa armelor dintre Rusia şi NATO a intrat într-o spirală neobișnuită a cărei finalitate nu este vizibilă. Toate acestea reprezintă un risc serios pentru securitatea regiunii, având un impact destabilizator asupra relaţiilor dintre NATO şi Rusia şi nu contribuie la reducerea tensiunilor de la graniţele sud-estice ale Alianţei [3, p.43-53].

Odată cu declanșarea crizei ruso-ucrainene în 2014, relațiile dintre Federația Rusă și Ucraina devin subiectul de discuție pentru cercetătorii din Ucraina. Aspectul politico-militar al relațiilor ruso-ucrainene sun relievate în revistele din Ucraina ca *Військо України* [76], cât și în reviste precum *Crimeea Inform* [18; 19; 20; 21; 22]. Problema crizei ruso-ucrainene este tema prezentă în discursurile politicienilor de la Kiev, inclusiv și în cercurile academice. Relațiile dintre Ucraina și SUA, condiționate de criza ruso-ucraineană devin aria de interes pentru O.Kandyuk [28, p.345-359]. Nu mai puțin interes pentru cercetarea crizei ruso-ucrainene prezintă lucrările lui Y.Makar și L.Novoskoltseva care analizează securitatea Ucrainei din perspectiva locului și a rolului apărării naționale[31, p.277-288]. În acelaș context, se înscriu și cercetările elaborate de către S.Bostan, conform căruia, pentru a asigura securitatea teritorială a statului, Ucraina necesită să acorde o mai mare atenție dezvoltării capacităților de apărare [5, p.30]. Evenimentele cu referire la Euromaidan, cât și perspectivele de soluționare a crizei ruso-ucrainene sunt în atenția lui V.Volovoj. În opinia autorului, doar în condițiile unei cooperări și susțineri din partea partenerilor din occident este posibilă soluționarea problemei din estul Ucrainei [39, p.25-37]. Pentru N.Spitsa, soluționarea crizei ruso-ucrainene este posibilă doar în cazul schimbărilor reale a societății civile din Ucraina. Pentru societatea ucraineană este necesar de a-și determina identitatea națională și de a se dezice de trecutul conservator [37, p.45-51]. Relațiile polono-ucrainene devin aria de interes pentru V.Zheltovskyy, care supune cercetării suportul acordat de către Polonia Ucrainei în procesul de democratizare a societății, dar și susținerea în procesul de europenizare a țării. De asemenea, cercetătorul analizează eficiența cooperării polono-ucrainene în contextul Parteneriatului Estic, inclusiv autorul acordă o atenție sporită și rolului organizațiilor nonguvernamentale în procesul de reformare și democratizare a Ucrainei [40, p.101-114].

Reformele economice necesare procesului de dezvoltare a Ucrainei sunt aria de interes pentru P.Nikiforov și R.Harat. Conform poziției autorilor, în scopul diminuării amenințărilor din partea Federației Ruse, Ucraina necesită reforme urgente în sectorul economic, inclusiv în cel energetic. Un pas care ar duce la dezvoltarea economică a statului, conform autorilor, este necesitatea dezoligarhizării și depolitizării sectorului economic ucrainean [33, p.161-165]. În acest context se înscriu și cercetările elaborate de către O.Kuzmak, conform cărora, pentru a diminua influența Federației Ruse în Ucraina, sunt necesare reforme în sectorul fnanciar-bancar. Problema cea mai mare prezentă în sectorul bancar ucrainean este dependența mare de capitalul străin prezent în Ucraina. Una din posibilitățile reale de reforme în Ucraina este crearea unor relații bancare moderne [29,p.167-171; 30, p.173-177]. În contextul analizei crizei ruso-ucrainene se înscriu și cercetările elaborate de către K.Chapichadze care consideră că la moment, în scopul dezvoltării economice, dar și a democratizării societății ucrainești sunt necesare reforme. De asemenea, conform opiniei autorului, reformele necesare Ucrainei ar accelera aderarea statului la structurile euroatlantice [14, p.39-44].

Problema crizei ruso-ucrainene nu rămâne necercetată în literatura de specialitate din România. Crizele politico-militare din Zona extinsă a Mării Negre: de la cronicizare la acutizare C.Bogzeanu [4.p.7-18]. Conflictele înghețate din Zona Extinsă a Mării Negre (ZEMN) au constituit, încă din anii ’90, o permanentă sursă de instabilitate şi insecuritate în regiune. Cauzate, printre altele, şi de activităţi ale mişcărilor separatiste fundamentate etnic, acestea s-au constituit în veritabile crize politico-militare, cu ecou regional, în special prin implicarea Rusiei de partea separatiştilor şi a sprijinului acordat de actorii euroatlantici guvernelor centrale. Crizele politico-militare de pe teritoriul Republicii Moldova, Georgiei şi Azerbaidjanului, deşi au depăşit faza de escaladare maximă a conflictului armat direct, nu au fost soluţionate. Părţile implicate nu pot ajunge la un compromis, ceea ce a dus la o „cronicizare” a acestora. Prezenta analiză este centrată asupra potenţialului crizei din Ucraina, aflată în plină desfăşurare, de a acutiza crizele deja existente în această regiune. După o scurtă trecere în revistă a principalelor momente ce alcătuiesc criza ucraineană, este argumentată ideea predictibilităţii acesteia. Ulterior, analiza este direcţionată asupra potenţialului crizei din Ucraina de a se croniciza, de a deveni un nou conflict îngheţat al regiunii, care să constituie un alt mijloc de menţinere a influenţei ruse, precum şi asupra potenţialului evenimentelor din Ucraina de a reaprinde tensiunile deja existente între republicile separatiste şi guvernele centrale din ZEMN [32, p.7-15].

Încercarea de a înțelege „amenințările hibride” este extrem de dificilă dacă luăm în considerare atât caracteristicile ambigue ale acestora, cât și lipsa unui consens internațional, consideră T.Frunzzetti. Actualul mediu normativ internațional este caracterizat de absența unui consens în fața încercării de a defini amenințarea de tip hibrid, dar şi de a-i diminua efectele negative. Având în vedere că opțiunile de răspuns sunt dictate de previzibilitate, se manifestă necesitatea stringentă de a include metodele de analiză și prognoză a riscurilor în structura fundamentală de conceptualizare a procesului de planificare strategică orientat către combaterea și ameliorarea impactului negativ al amenințărilor hibride. Cercetarea de față urmărește două direcții distincte: una pur teoretică, care se axează pe cadrul internațional actual, aplicabil conceptului de „amenințare hibridă”, la nivel juridic, politic și militar, iar a doua, care vizează analiza și extinderea cadrului teoretic al înțelegerii noastre actuale în ceea ce privește combaterea amenințărilor hibride sau diminuarea efectelor negative ale acesteia, concentrându-ne dincolo de limitele cadrelor conceptuale actuale și încorporând prognoza și analiza de risc ca mijloace

de compensare/de contracarare a prejudecății normative internaționale [25, p.16-26].

Aspecte referitoare la emergența formelor (hibride) de manifestare a amenințărilor de securitate, prin descrierea factorilor care determină și favorizează evoluțiile de acest tip în interiorul sistemului internațional sunt cercetate de către M.Atanasiu [2, p.24-39]. Ulterior, pornind de la aceste elemente specifice, argumentăm necesitatea unei noi abordări centrate pe reziliență în gestionarea amenințărilor de acest gen. Abordarea pe care o susținem pune în centru statul-națiune – cu diferitele sale elemente constitutive (instituții publice, societatea civilă și infrastructura critică) – și relevă câteva direcții de acțiune care pot fi utile, pe dimensiunea de promovare a culturii de securitate, în proiectarea unui model conceptual al rezilienței naționale la amenințări hibride.

Mediul geopolitic și geostrategic de securitate este supus cercetării de către A.Stoica [38, p.53-65]. În contextul analizei mediului geopolitic influențat de criza ruso-ucraineană se înscriu și cercetările privind geopolitica regiunii Extinse a Mării Negre elaborate de către Iu.Chifu [16, p.7-13]. Problematica securității bazinului Mării Negre devine cu atât mai importantă, cu cât Federația Rusă, după cum sugerează autorul, dispune de interese în această zonă. M. Atanasiu supune cercetării crizele și conflictele contemporane susceptibile de a avea efecte complexe majore asupra mediului de securitate european. Autorul cercetează în special cazul Ucrainei[2].

Încercări de a face studii asupra unor aspecte ale intereselor geostrategice și a polticii externe a Federației Ruse se realizează și în literatura de speialitate din Republica Moldova. O primă cercetare a crizei ruso-ucrainene, în anul 2017, la specialitatea 562.01 – Teoria și metodologia relațiilor internaționale și a diplomației este teza de doctor habilitat „Interesele geostrategice ale Federației Ruse în contextul formării noii arhitecturi geopolitice (1991-2016)" elaborată de către S.Cebotari. Astfel, S.Cebotari supune în premieră cercetarea strategiilor Federației Ruse de menținere a influenței în spațiul est-european, inclusiv, în Ucraina.De asemenea, S. Cebotari, prin prisma analizei dimensiunii științifico-analitice, scoate în relevanță specificul relațiilor ruso-ucrainene, în special după colapsul URSS, și, inclusiv, specificul relațiilor din perioada 2014-2017. Nu mai puțin interes prezintă cercetarea factorului de influență geopolitică a Federației Ruse în spațiul CSI, în Ucraina și Republica Moldova. S.Cebotari oferă o analiză axată pe evidențierea principalelor interese ale Federației Ruse în Ucraina, Belarus, statele caucaziene și Republica Moldova. Analiza evoluției intereselor și a politicii externe a Federației Ruse [9, pp.64-78] din perspectiva intereselor geopolitice și geostrategice a acestui actor în spațiul est-european [8, pp.142-158; 40, pp.53-69], inclusiv în Republica Moldova [7, p.177-180; 13,pp.126-144] este efectuată de către S.Cebotari. Pe lângă interesele geopolitice și geostrategice, sunt examinate strategiile politicii "*hard*" și "*soft power*" ale Rusiei de menținere în sfera sa de influență statele din spațiul est-european [6, p.79-96; 12, p.126-144]. Astfel, autorul analizează interesele geopolitice ale Federației Ruse în spațiul Europei de Est (cazul statelor membre ale Tratatului de la Varșovia), interesele geostrategice ale Rusiei în statele membre ale Parteneriatului Estic.

În ultimul timp este analizat locul Rusiei prin prisma evenimentelor din Ucraina, cauzate de anexarea Crimeii de către Federația Rusă în 2014, relațiilor ruso-osetine, cât și a relațiilor ruso-armene. Nu mai puțină atenție este acordată de către comunitatea internațională implicării Rusiei în evenimentele din Orientul Apropiat, în special evenimentele ce vizează implicarea Federației Rusie în războiul sirian. Războiul sirian, în literatura de specialitate occidentală, este redat mai mult ca fiind o confruntare geopolitică a două mari puteri - pe de o parte SUA și NATO, iar pe de altă parte – Federația Rusă. Astfel, în acest context se înscriu cercetările cu referire la impactul

crizei ruso-ucrainene asupra securității Republicii Moldova elaborate de către N.Albu [1]. Nu mai puțin interes pentru studiile strategice din țară prezintă cercetările cu referire la criza ruso-ucraineană, cât și a impactului acesteea asupra securității naționale ale lui V.Croitoru [23].

Merită atenție cercetările comune efectuate de către cercetătorii din Ucraina, România și Republica Moldova. Astfel, în acest context se înscrie cercetarea efectuată de către Iu.Chifu, O.Nantoi, A.Ghetmanchuk. Autorii înaintează strategii pe termen scurt, mijlociu și pe termen lung privind soluționarea crizei ruso-ucrainene. Nu mai puțin interes prezintă studiul axat pe aspectele securității din bazinul Mării Negre, dedicat ultimilor evenimente din estul Ucrainei, efectuat de către I.Chifu, O.Nantoi, A.Getmanchuk [15]. Analizând criza ruso-ucraineană, autorii supun unei evaluări prospective scenariile vizând soluționarea conflictului din estul Ucrainei.

Aspecte ale relațiilor bilaterale Republica Moldova-Federația Rusă sunt elucidate în lucrările elaborate de către experții Asociației pentru Politică Externă [24; 34], care supun analizei dimensiunea soft-power a politicii externe a Federaţiei Ruse în Republica Moldova, perspectivele dezvoltării relaţiilor Republicii Moldova cu Rusia, România şi Ucraina. Cercetări importante vizând noua arhitectură a securității sunt elaborate de către Centrul Pro Marshall din Republica Moldova [37].

În acest context, merită atenție și cercetările efectuate în cadrul centrelor de studii strategice, ca de exemplu Centrul de Studii Strategice, Securitate și Apărare din cadrul Academiei Militare ”Alexandru cel Bun” și Centrul de Studii Strategice al Academiei de Științe a Moldovei. Cercetările efectuate în cadrul centrelor de studii strategice se axează pe aspectele geopolitice și geostrategice ale intereselor Federației Ruse și, respectiv, pe relațiile bilaterale politice, economice moldo-ruse. Evenimentele din Ucraina, cât și impactul acestora asupra securității Republicii Moldova constituie obiectul cercetărilor din cadrul acestor instituții. Aflată la intersecția centrelor de putere UE, NATO și Federația Rusă, Republia Moldova se confruntă cu o serie de amenințări la adresa propriei securități. În funcție de asigurarea securității naționale se află și asigurarea securității regionale. Aspecte ale arhitecturii securității în vecinătatea estică a UE, provocările și realitățile existente în această zonă constituie aria cercetărilor Centrului Pro Marshall din Republica Moldova.

Relațiile ruso-ucrainene, în special criza ruso-ucraineană devin subiectul de discuție nu doar în mediul politic, dar și cel academic. Deși în ultimul timp există o multitudine de cercetări cu referire la criza ruso-ucraineană, toate acestea sunt efectuate prin prisma istorică, a relațiilor ruso-americane sau ruso-europene. Practic toate cercetările sunt axate pe relievarea cauzelor și condițiilor escaladării crizei ruso-ucrainene.

În condițiile în care deja al șaselea an suntem prezenți la desfășurarea crizei ruso-ucrainene, apare necesitatea de a efectua cercetări, înaintând strategii vizând soluționarea crizei ruso-ucrainene. Apare necesitatea elaborării unor studii strategice axate pe anumite strategii care ar contribui la soluționarea problemei. Deși în literatura de specialitate din spațiul postsovetic, în special în cea din Federația Rusă și Republica Moldova, sunt supuse cercetării interesele geostrategice ale Federației Ruse, există unele arii care lasă loc pentru cercetările ulterioare. În acest context, merită o atenție mai mare să fie acordată nu doar manifestării intereselor geostrategice și a vectorilor politicii externe a Federației Ruse în spațiul est-european, dar necesită atenție să fie examinate prin prisma cercetărilor futurologice efectele și consecințele rezultate din manifestarea intereselor Rusiei în acest areal. În literatura autohtonă sunt prezente lacune, nu sunt efectuate studii integrale, care ar cuprinde întreg arealul de probleme existente în relațiile ruso-ucrainene, fapt ce lasă loc pentru noi studii în domeniu.

Bibliografie:

1. ALBU, N. Influenţa crizei din Ucraina asupra securităţii Republicii Moldova. In: Revista Militară, nr.2 (14) / 2015, p.29-36.

2. ATANASIU, M. Crize şi conflicte contemporane susceptibile de a avea efecte complexe majore asupra mediului de securitate european. Cazul Ucrainei. In: Impact strategic. Nr.1, 2015,Bucureşti, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I" p.24-39.

3. BEKIAROVA, N. Creşterea activităţii militare în regiunea Mării Negre ca ameninţare la adresa securităţii. In: Impact strategic. Nr.1, 2017. p.43-53.

4. BOGZEANU, C.Crizele politico-militare din Zona extinsă a Mării Negre: de la cronicizare la acutizare Dr. In: Impact strategic. Nr.4, 2014, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I" Bucureşti, p.7-18.

5. BOSTAN, S. The role of the territorial defence in a hybrid war on the example of the events in Ukraine 2014-2016. In: „Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem" 2016, No.2(7), p.307-314.

6. CEBOTARI, S., PLOPS. elements of russian hybrid war in the East-European space and Caucasus. In: „Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem" 2018, No.1(10), p.79-96.

7. CEBOTARI, S., SACA, V., COROPCIAN, I. Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraţioniste. - Chişinău: Institutul Militar al Forţelor Armate, 2008, 180 p.

8. CEBOTARI, S. Strategiile Federației Ruse de menținere a sferei de influență în spațiul est -european. În: MOLDOSCOPIE (probleme de analiza politica), nr.3(LXII), - Chișinău: CEP USM, 2015, p.142-158.

9. CEBOTARI, S. Evoluția politicii externe și a interesului național al Federației Ruse în contextul noilor metamorfoze geopolitice. În: Studia Securitatis. nr.3, Sibiu, România, 2014, pp.64-78.

10. CEBOTARI, S. Relațiile Uniunea Europeană-Federația Rusă în contextul noilor transformări geopolitice. În: Moldoscopie (probleme de analiză politică), nr.3 (LXII), Chișinău, CEP USM, 2013, p. 137-153.

11. CEBOTARI, S. Relațiile Federația Rusă –SUA în contextul noilor metamorfoze geopolitice. În: Revista Militara. Studii de Securitate și Apărare.- Chișinău: Academia Militara a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun", nr.2, 2014, pp.20-37.

12. CEBOTARI, S. Dimensiunea strategiilor hard și soft power ale Federației Ruse de menținere în sfera de influență Republica Moldova. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică), nr.3(LXII), Chișinău: CEP USM, 2015, pp.126-144.

13. CEBOTARI, S. Interesele geopolitice și geostrategice ale Federației Ruse în Republica Moldova. Political Science, International relations and Security studies. International Conference, 23-25 may, Sibiu, România, 2015.

14. CHAPICHADZE, K. Post-revolutionary neoliberal reforms in Ukraine (security context). In: „Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem" 2015, nr.2(5), p.39-44.

15. CHIFU, IU., NANTOI, O., GHETMANCHUK, A. Prospective on Ukraine Crisis. Atrilateral approach. Editura Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „I.I. C. Brătianu". - București, 2015, 488 p.

16. CHIFU, Iu. Geopolitica Regiunii Extinse a Mării Negre după criza ucraineană. In: Impact strategic.Nr.3, 2014, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, p.7-13.

17. CHOWANIEC, A. Państwowe zmilitaryzowane służby Ukrainy i ich rola w realizacji idei obrony terytorialnej – próba charakterystyki (the ukrainian state's militarized services and their role in the territorial defence: characteristics). In: Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem", 2016, No.2(7), p.299-306.

18. Crimeea Inform, nr.1, 2017, 15 p.

19. Crimeea Inform, nr.2, 2017, 15 p.

20. Crimeea Inform, nr.3, 2017, 15 p.

21. Crimeea Inform, nr.4, 2017, 15 p.

22. Crimeea Inform, nr.6, 2017, 15 p.

23. CROITORU, V. Influența crizei ruso-ucrainene asupra securității Republicii Moldova. In: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică), nr.2 (LXIX) Chișinău, CEP USM, 2015, p.145-150.

24. Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008). - Chișinău: Cartdidact. 2009, 192 p.

25. FRUNZETI, T., BĂRBULESCUC. Reziliența națională la amenințările hibride și cultura de securitate. Un cadru de analiză. impact strategic. Nr.1-2, 2018, p.16-26.

26. GUSEV, L. The economic relations between Ukraine and Russia at the present stage. In: „Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem" 2015, nr.2(5), p.131-136.

27. JUC, V., UNGUREANU, V. Interesele geopolitice ale marilor puteri și impactul lor asupra securității naționale a Republicii Moldova. – Chisinau, Institutul de Cercetări Juridie și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, 2016, 168 p.

28. KANDYUK, O. Ukraine. The U.S. impact over the formation of foreign policy (using the polish experience in Ukraine). In: „Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem" 2016, No.2(7), p.345-359.

29. KUZMAK, O. The impact of financial crisis on the banking sector of Ukraine. In: „Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem" 2015, nr.2(5), p.167-171.

30. KUZMAK, O. Business expectations of enterprises in Ukraine crisis. In: „Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem" 2015, nr.2(5), p.173-177.

31. MAKAR, Y., NOVOSKOLTSEVA, L. the place and role of territorial defence in the national security system of the Ukrainian state. In: „Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem" 2016, No.2(7), p.277-288.

32. MARTIN, Iu., ACHIMESCU, L-M. Întrebuințarea prognozei în diminuarea efectelor specifice amenințărilor de tip hybrid. In: Impact strategic. Nr.1-2, 2018, p.7-15.

33. NIKIFOROV, P., HARAT, R. ekonomiczne reformy na Ukrainie.In: „Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem" 2015, nr.2(5) p.161-165.

34. Politica externă a Republicii Moldova 2009-2011: în sinteze şi dezbateri. - Chişinău: MS Logo SRL, 2011, 320 p.

35. PRZEMYSŁAW, F. The russian-ukrainian economic war. In: „Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem" 2015, nr.2(5), p.115-130.

36. "Security architecture in the EU Eastern Neighborhood: challenges and realities". Pro Marshall Center of the Republic of Moldova. - Chișinău: Cuvântul ABC , 2011, 235 p.

37. SPITSA, N. National identity in the context of the present-day crisis in Ukraine. In:„Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem" 2015, nr.2(5), p.45-51.

38. STOICA, A. Mediul geopolitic şi geostrategic din zona de interes a României în actualul context internaţional. In:Impact strategic. Nr.1, 2015, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I" Bucureşti, p.53-65

39. VOLOVOJ, V. Two years of euromaidan and strategic perspective of the ukrainian crisis. In: „Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem" 2015, nr. 2(5), p.25-37.

40. ZHELTOVSKYY, V. Polish-Ukrainian cooperation on the self-governance reform and its impact on the ukrainian crisis. In: „Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem" 2015, nr 2(5), p.101-114.

41. АГАФОНОВ, Ю. Влияние Европейской политики соседства на политические режимы стран восточного партнерства. В: Мировая Экономика и Международные Отношения.№6, 2010, с.40-49.

42. АНДРЕЕВА, Т. Эволюция британского подхода к кризису в Украине и отношения с Россией. В: Мировая Экономика и Международные Отношения.№9, 2015, с.35-45.

43. АРЛЯПОВА, Е.Национализм - друг и враг "Восточного партнерства"В: Международная Жизнь. Сентябрь, 2014,с.78-95.

44. БАТЮК, В. После украинского кризиса- новая холодная война? В: Международная Жизнь. Август 2014,с.102-110.

45. БУБНОВА, Н. Российский фактор в военно-политической стратегии Барака Обамы. В: Мировая Экономика и Международные Отношения. №6. 2015, с.5-17.

46. БУЛАТОВ, Ю. Россия и Украина: вместе или врозь. В: Международная Жизнь.Май, 2014,с.38-53.

47. ГРОМЕНКО, С.В. Крым наш. Історія російського міфу. Киев, Мега-Прес-Груп. Міністерства інформаційіно політики Україниии. 2017. 222 с.

48. ДАНИЛОВ, Д. Кризис европейской безопасности: Украина на пути в НАТО.В: Международная Жизнь. Март, 2014, с.88-103.

49. ДЖУКИЧ, С. Крах украинского проекта. Международная Жизнь. июнь, 2014, с.57-62.

50. ЗАВАЛЬНЫЙ, П. Россия и Европейский союз нацелены на диалог и стратегическую кооперацию. В: Международная Жизнь. Июнь, 2014, с.64-71.

51. ИЛЬИН, Е. Украина между Россией и Европой. Проблема исторического выбора. В: Международная Жизнь. Март, 2014, с.34-49.

52. КАРАГАНОВ, С. Нет простых решений. О перспективах российско-европейских отношений. В: Международная жизнь. Сентябрь, 2015, с.16-25.

53. КАРПОВИЧ, О. Глобальные проблемы международных отношений в контексте формирующегося монополярного мира. В: Международная Жизнь. Сентябрь, 2014, с.88-102.

54. КЛАССЕН, И. Новый курс во внешней политике Германии. В: Международная жизнь. Март, 2014, с.104-112.

55. КОСЕНКО, С. Майданов узел. В: Международная жизнь. Февраль, 2015, с.92-104.

56. КУЗНЕЦОВ, О. Переосмысление концепции Большой Европы в связи с украинским кризисом. В: Международная жизнь. Декабрь, 2014,с.6-17.

57. ЛАПИНА, Н. Взгляд на Россию из Европы в свете украинских событии, В: Мировая Экономика и Международные Отношения. №9, 2015, с.9-34.

58. МАЩЕНКО, А. Крымская одиссея. В: Международная жизнь. Май, 2013, с.153-159.

59. МАНОЙЛО, А. Роль стратегий управляемого хаоса в политическом кризисе на Украине. В: Международная жизнь. Июль, 2015, с.118-135.

60. МОИСЕЕВ, А. Об ответственности сторон конфликта на Украине. В: Международная жизнь. Июль, 2014, с.136-144.

61. МОИСЕЕВ, А. О некоторых международно-правовых позициях по украинскому вопросу. В: Международная жизнь. Май, 2014, с.53-65.

62. ОГАНИСЯН, А. Крым: сорванный сценарий. В: Международная жизнь. Декабрь, 2014,с.66-11.

63. ОРЛОВ, А. Новая парадигма международных отношении. В: Международная жизнь. Октябрь, 2014, с.66-73.

64. ОРЛОВ, А. Кризис на Украине: стратегическая ошибка Запада или закономерность? В: Международная жизнь. Июнь, 2014, с.48-55.

65. ОРЛОВ, В. Крымский кризис и вопрос гарантий безопастности Украине. В: Международная жизнь. Март, 2014, с.50-63.

66. ПЕЛЛИЦЦАРИ, И. Война за право помощи. В: Международная жизнь. Март, 2014.

67. ПЕТРОВСКИЙ, В. Россия и Восточная Азия в контексте украинского кризиса <<нет>> санкциям, <<да>> новому миропорядку. В: Международная жизнь. Октябрь, 2014, с.52-65.

68. ПЛАТОШКИН, Н. Организация украинских националистов и ее связь с нацистской Германией. В: Международная жизнь. Апрель 2014, с.81-93.

69. САНЬОЛЬ, М. Восстание в Киеве: место и действующие лица. В: Международная жизнь. Август 2014,с.111-132.

70. СОЛОВЬЕВ, Э. Смена режима на Украине и проблемы эволюции российско-мериканских отношении. В: Международная жизнь. Октябрь, 2014, с.74-86.

71. СУРГУЛАДЗЕ, В. Майдан: делайте выводы. В: Международная жизнь. Февраль, 2014, с.94-115.

72. України Військо. Центральный Друкований Міністерства Оборони Україниии. 64 с.

73. ФИЛАТОВ, С. Надо быть трусом, чтобы упустить возможность вернуться на Родину. В: Международная жизнь. Апрель 2014, с.65-80.

74. ФРОЛОВ, А. Крым-1954: как это было? В: Международная жизнь. Ноябрь, 2014, с.164-173.

75. ШАРВЕН, Р. Украинский вопрос: этап в процессе разрушения основ международного права западными державами. В: Международная жизнь. апрель, 2014, с.116-128.

76. ЩЕРБАК, И. Антикризисные механизмы ОБСЕ в интеграционых процесах Запад-Восток. В: Международная жизнь. Декабрь, 2014, с.46-67.

09.12.2019